

УДК 658.29:631.115 (477)

Хоменко О.А.
аспірант

Подільського державного аграрно-технічного університету

**РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
У ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ**

У статті досліджено сутність поняття фінансової безпеки суб'єктів агропромислового комплексу як економічної категорії в економічному розвитку держави. Визначено основні фінансові інтереси суб'єкта підприємництва та фінансові завдання для їх досягнення. Розглянуто організацію фінансової безпеки. Визначено місце і роль фінансової безпеки в системі економічної безпеки, обґрунтовано підвищення значення забезпечення фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: фінансова безпека, економічна безпека, держава, агропромислові підприємства, фінансові інтереси підприємства, фінансові ресурси, загрози.

**Хоменко А.А. РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА
В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ГОСУДАРСТВА**

В статье исследована суть понятия финансовой безопасности субъектов агропромышленного комплекса как экономической категории в экономическом развитии государства. Определены основные финансовые интересы субъекта предпринимательства и финансовые задачи для их достижения. Рассмотрена организация финансовой безопасности. Определены место и роль финансовой безопасности предприятий агропромышленного комплекса на современном этапе социально-экономического развития Украины.

Ключевые слова: финансовая безопасность, экономическая безопасность, государство, агропромышленные предприятия, финансовые интересы предприятия, финансовые ресурсы, угрозы.

**Khomenko A.A. THE ROLE OF FINANCIAL SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT
OF THE STATE**

The essence of the concept of financial security of agriculture as an economic category in economic development. The main subject of the financial interests of business and financial objectives to achieve them. We consider the organization of financial security. The place and role of financial security in the system of economic security, reasonable increase of ensuring the financial security of agricultural enterprises at the present stage of socio-economic development of Ukraine.

Keywords: financial security, economic security, state, agriculture enterprises, financial interests of the enterprise, financial resources, threats.

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиліття однією з найбільш поширених причин виникнення фінансової кризи і банкрутства сільськогосподарських формувань була відсутність ефективної системи здійснення фінансової безпеки. На даний час фінансова безпека як складова економічної безпеки є передумовою формування національної безпеки країни в цілому.

Створення повноцінного механізму забезпечення фінансової безпеки держави передбачає формування критеріїв та принципів забезпечення фінансової безпеки, визначення пріоритетних національних інтересів у фінансовій сфері, здійснення постійного відстеження факторів, які викликають загрозу фінансовій безпеці країни, а також вживання заходів щодо їх попередження та подолання.

Своєчасна оцінка фінансової безпеки сільськогосподарських формувань є передумовою запобігання фінансових загроз і негативних фінансових явищ у виробничій діяльності сільськогосподарських формувань, захисту їх фінансових втрат, а в подальшому стабілізації діяльності сільськогосподарських формувань і розвитку в умовах конкурентного економічного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою забезпечення економічною та фінансовою безпекою підприємств займалися О.І. Барановський, В.В. Бурцев, О.Д. Василик, М.Ю. Дмитрієва, М.М. Єрмошенко, Я. А. Жаліло, Н.П. Капустін, О.Ф. Новикова, Є.А. Олейніков, Г.А. Пастернак-Таранушенко, І.О.Бланк, А.І. Бартиш, С.І. Абрамов, О.С. Журавка, В.І. Куцик та ін.

Зважаючи на фактичну відсутність теоретичних та практичних розробок щодо забезпечення та роз-

витку фінансової безпеки сільськогосподарських формувань, визначено необхідність розширення й уточнення теоретичної та практичної бази даної тематики.

Мета статті. Уточнення поняття фінансової безпеки суб'єктів агропромислового комплексу як економічної категорії, визначено основні фінансові інтереси суб'єкта підприємництва, організацію фінансової безпеки, а також місце і роль фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави, що забезпечує її розвиток.

Виклад основного матеріалу. Ефективність діяльності суб'єктів господарювання агропромислового комплексу визначається станом їх фінансової системи, а умовою функціонування є дотримання їх фінансової безпеки, що призводить до необхідності розгляду проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства та її складової – фінансової безпеки.

Питання забезпечення фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу розглядається як один із найважливіших пріоритетів, оскільки виступає основою ефективного управління фінансовими ресурсами. У свою чергу, незабезпечення фінансової безпеки призведе до негативних наслідків: банкрутства підприємств, неефективного управління фінансовими ресурсами, збільшення заборгованостей з платежів, неконкурентоспроможності та в загальному до неможливості існування економіки держави та руйнування її національної безпеки.

Механізм фінансової безпеки підприємства дозволяє: забезпечити фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність; самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію; забезпечити оптимальне залучення та ефективно використання фінан-

сових ресурсів підприємства та забезпечити достатню фінансову незалежність підприємства.

Передумовою ефективного функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки України є наявність правового, нормативного та інформаційного забезпечення, які регулюють взаємодію усіх його елементів.

Створення повноцінного механізму забезпечення фінансової безпеки держави передбачає перш за все вирішення широкого кола проблем, що стосуються формулювання критеріїв та принципів забезпечення фінансової безпеки, визначення пріоритетних національних інтересів у фінансовій сфері, здійснення постійного відстеження факторів, які викликають загрозу фінансовій безпеці країни, а також вживання заходів щодо їх попередження та подолання.

Більше того, для створення механізму забезпечення фінансової безпеки необхідно вирішити цілий комплекс правових, структурно-організаційних, процедурних, кадрових, технологічних і ресурсних питань. Щодо системи забезпечення фінансової безпеки, то поки що поза належною структурною організацією залишається система відповідних інститутів і організаційно-управлінських структур, які мають займатися цією проблемою, та концепція їх перспективної побудови. Додаткові труднощі у формуванні системи фінансової безпеки України пов'язані з відсутністю в країні координаційного центру, який, отримуючи інформацію з цієї проблематики від різних міністерств і відомств, мав би змогу узагальнити її і зробити відповідні висновки.

Основні зусилля, як теоретичні, так і практичні, варто направити на боротьбу з кризовими явищами на самих підприємствах. При виникненні кризових явищ у суб'єктів підприємництва механізм надання допомоги по виходу з кризової ситуації у них відсутній. В кращому випадку підприємство залишиться наодинці зі своїми проблемами, в гіршому – остаточно втратить шанси на вихід із кризової ситуації. Але все ж такі кращим виходом з кризових ситуацій є їх недопущення. Попередити виникнення криз можна шляхом забезпечення належного рівня фінансової безпеки на підприємствах.

На рівні суб'єктів господарювання комплексне дослідження суті поняття «фінансова безпека» як самостійного об'єкта управління в сучасній літературі вивчено ще недостатньо та ідентифікується здебіль-

шого лише як один з елементів економічної безпеки.

Фінансова безпека є універсальною категорією, що характеризує захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином. Тому, важливо зауважити, що джерелами негативних впливів на фінансову безпеку суб'єктів господарювання можуть бути: свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів); збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо) [1, с. 146].

Сучасні умови прискорення мінливості ринкового середовища характеризуються різноманітним суб'єктивним підприємництва та складових фінансової інфраструктури. Це обумовлює необхідність оперативного відслідковувати, діагностувати стан фінансової діяльності, відповідність фінансових ресурсів потребам економічної системи, внутрішні і зовнішні загрози. Важлива роль в реалізації цього завдання належить організації саме фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Фінансової безпеки ще й тому, що на сьогодні в економічній системі організації все більшого значення набувають відносини з управління фінансовими ресурсами та оптимізації їх використання, а також фінансові інструменти, що забезпечують стабільну та ефективну діяльність суб'єкту підприємництва.

Для встановлення найбільш змістовного визначення поняття «фінансова безпека» необхідно проаналізувати наукові думки відомих вчених. Аналіз наукової літератури дозволяє визначити особливі характеристики фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та запропонувати більш повне її трактування.

Виходячи з наведених визначень, можна зробити висновок, що сутність фінансової безпеки перш за все пов'язана із оточенням суб'єкта підприємництва, тобто з відносинами, в які він вступає у процесі своєї діяльності.

Отже, під фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва як економічної категорії можна вважати сукупність соціально-економічних і правових відносин, що забезпечують такий фінансовий стан, при якому виявляється стійкість підприємства до зовнішніх загроз і ризиків при раціональному використанні своїх фінансових ресурсів.

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансова безпека»

Автор	Визначення
Т.Б. Кузенко [2, с. 27]	Стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться в межах своїх граничних значень
В.І. Мунтіян [3]	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, відображеного в оптимальних значеннях фінансових показників прибутковості та рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних та обігових фондів підприємства, структури його капіталу, норм дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку
І.А. Бланк [4]	Кількісний і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенціальних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і перспективному періодах
О.І. Судакова [5, с. 140]	Важлива складова частина економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка відображається через систему критеріїв і показників його стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стабільність, ступінь захищеності фінансових інтересів
Ю.В. Лаврова [6, с. 127]	Складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток

Сьогодні поняття економічної безпеки держави визначають як загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку та удосконалення структури економіки, створення механізму протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Етапи еволюції поняття «економічна безпека» та місце економічної безпеки підприємництва в системі безпеки світової та національної економіки викладено в монографії Т.Г. Васильців. Зокрема, досвід розвитку багатьох країн і світового господарства загалом свідчить, що на різних етапах економічного розвитку та участі країни у системі міжнародної економічної безпеки органами державного управління не однаковою мірою визнається значення економічної безпеки підприємництва у системі безпеки держави [7, с. 74].

Г.А. Пастернак-Таранушенко у монографії «Економічна безпека держави. Методологія забезпечення» ґрунтовно здійснив наукові дослідження проблем забезпечення економічної безпеки держави та надав власне бачення механізмів їх вирішення. Науковець зазначає, що «процес створення науки про економічну безпеку держави слід вважати започаткованим у 1991–1992 роках... наші вчені розпочали проводити наукові дослідження з питань економічної безпеки України», а також дає визначення, що «економічна безпека – це стан держави, у якому вона забезпечена можливістю створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки у сьогоденні та у майбутньому та у зростанні добробуту її мешканців» [8].

Наказом Міністерства економіки України затверджена методика розрахунку рівня економічної безпеки України, у якій зазначено, що «економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави», а також визначено «критерії економічної безпеки – це реальні статистичні показники, за якими здійснюється оцінка стану економіки країни з точки зору забезпечення її сталого розвитку». Методика розроблена з метою визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави і визначає перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні оптимальні пороги та граничні значення, а також методи обрахування інтегрального індексу економічної безпеки.

Методика базується на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовується Міністерством економіки України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності. Інші органи виконавчої влади, наукові інститути та інші установи в межах своєї компетенції можуть використовувати цю Методику та визначати рівень складових економічної безпеки для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам у відповідній сфері [9].

Фінансова безпека підприємств агропромислового комплексу України перебуває на низькому рівні. Підтвердженням цього є збільшення частки збиткових підприємств. Враховуюче це, одним з найважливіших напрямків забезпечення фінансової безпеки підприємств агропродовольчої сфери є своєчасне проведення антикризових заходів, тобто підприємство повинно розробити антикризову програму [10, с. 101].

Отже, основними завданнями безпеки підприємств агропромислового комплексу є: зміцнення дисципліни

праці та підвищення її продуктивності; захист законних прав та інтересів керівників і персоналу; формування та захист інтелектуального потенціалу; підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції; інформаційне забезпечення діяльності; запровадження світових стандартів у діяльності та освоєння нових технологій виробництва; недопущення або мінімізація залежності підприємства від недобросовісних партнерів.

Забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємства залежить від економічних, організаційних та інших заходів держави щодо підтримання її на належному рівні. Простежується тісний зв'язок між ринковими перетвореннями у фінансово-кредитній сфері країни та зростанням рівня забезпеченості фінансової безпеки підприємств.

Фінансова безпека держави виступає як такий стан фінансово-кредитної сфери держави, що характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання та населення і в цілому ефективне функціонування національної економічної системи та соціальний розвиток.

Фінансова безпека на рівні підприємства є складовою фінансової системи держави й виступає:

- як ступінь інтеграції фінансової системи підприємства в національну фінансово-кредитну сферу;
- як певною мірою незалежна від фінансово-кредитної сфери країни.

Така подвійна роль фінансової системи підприємства має наступні прояви:

- можливість проведення власної фінансової політики в межах чинного законодавства;
- здатність до здійснення фінансових заходів з невідкладних фінансових ситуацій на підприємстві, пов'язаних з локальними фінансовими прорахунками на центральному рівні;
- можливість стабільно підтримувати відповідність існуючих на даному підприємстві фінансових нормативів загальноприйнятим у світовій практиці;
- спроможність реагувати на кризові зміни у фінансово-кредитній сфері країни.

Висновки. Отже, взаємозв'язок і взаємовплив систем забезпечення фінансової безпеки на рівнях держави та підприємства здійснюються шляхом функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки держави в цілому. Знання основних шляхів взаємного впливу фінансової безпеки держави і підприємства надає можливість з більш системних позицій забезпечувати фінансову безпеку на означених ієрархічних рівнях її існування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека держави / О.І. Барановський // *Фінанси України*. – 1996. – № 11. – С. 19–34.
2. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т.Б. Кузенко // *БизнесИнформ*. – 2007. – № 12(1). – С. 27–29.
3. Мунтян В.І. Економічна безпека України : [монографія] / В.І. Мунтян. – К. : Видавництво КВІЦ, 1999. – 462 с.
4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Зльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
5. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О.І. Судакова // *Економічний простір*. – 2008. – № 9. – С. 140–148.
6. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Лаврова // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. – 2010. – № 29. – С. 127–130.

7. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : [монографія] / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
8. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення : [монографія] / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К. : Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
9. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
10. Шамрай М.І. Методика оцінки фінансової складової економічної безпеки сільськогосподарських підприємств / М.І. Шамрай. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип. 2. – С. 101–106.

УДК 658.310.8:330.16

Черниченко Т.В.
*доктор економічних наук,
завідувач кафедри обліку та фінансів
Мукачівського державного університету*

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

У статті розглянуто поняття і сутність професіоналізації управлінської діяльності. Визначено актуальні питання і напрямки вдосконалення професіоналізації як складової державної кадрової політики України у контексті європейських стандартів. Здійснено огляд дослідницьких тенденцій у цій сфері з метою побудови інтегрованого бачення проблеми.

Ключові слова: професіоналізація, ефективність, професіоналізм, європейські стандарти, кадрова політика.

Черниченко Т.В. ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЯ КАК ПРОЦЕСС ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКИХ СТАНДАРТОВ

В статье рассмотрены понятие и сущность профессионализации управленческой деятельности. Определены актуальные вопросы и направления совершенствования профессионализации как составляющей государственной кадровой политики Украины в контексте европейских стандартов. Осуществлен обзор исследовательских тенденций в этой сфере с целью построения интегрированного видения проблемы.

Ключевые слова: профессионализация, эффективность, профессионализм, европейские стандарты, кадровая политика.

Chernychko T.V. PROFESSIONALIZATION AS A PROCESS OF EFFECTIVENESS INCREASE OF ADMINISTRATIVE ACTIVITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN STANDARDS

The article is devoted to the professionalization of administrative activity. Actual questions and directions of improvement of professionalization as a part of public personnel policy of Ukraine in the context of European standards are determined. The review of main investigation tendencies in this field is made in order to work out the integrated vision of the problem.

Keywords: professionalization, effectiveness, professionalism, European standards, personnel policy.

Постановка проблеми. Проблема професіоналізації управлінської діяльності є, безперечно, міждисциплінарною. Свідченням цього виступає досвід її дослідження у різних наукових галузях: психології, менеджменті, соціології, педагогіці тощо.

Актуальність теми дослідження посилюється прискоренням процесу глобалізації української економіки, в умовах якої управлінські задачі розвитку бізнесу набувають характеру постійних, а професійна управлінська діяльність стає життєво необхідною.

На жаль, вітчизняна економіка не характеризується зростанням частки та обсягів конкурентоспроможної продукції. У зв'язку з цим проблема кардинального підвищення ефективності управлінської діяльності в контексті наближення економічних процесів до європейських стандартів набуває все більшого значення. Для її вирішення необхідно використати весь комплекс існуючих ресурсів, серед яких значним потенціалом вирізняється професіоналізм управлінської діяльності.

Нові вимоги щодо рівня професіоналізму управлінської діяльності обумовлені зміною зовнішнього економічного середовища, рівня конкуренції та необхідністю покращення управлінського впливу на розвиток національної економіки. Досить часто саме неефективний менеджмент є основною причиною повільного впровадження економічних реформ та недоліків у здійсненні інноваційних перетворень.

Одним з варіантів підвищення ефективності управлінської діяльності є розвиток управлінського професіоналізму та вдосконалення системи менеджменту як на макро-, так і мікроекономічному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш авторитетними закордонними фахівцями у даній галузі, роботи яких сформуливали теоретичну та методологічну основу управлінської діяльності заснованої на високому рівні професійної підготовки, є П. Друкер [1], П. Сендж [2], І.К. Адісес, Р.Л. Аюфф, І. Ансофф, П. Уотерман, Е. Брукінг [3], Д. Майстер, І. Нонака, Х. Такеучі [4], К. Арджиріс, Г. Мінцберг, Л. Едвінсон, М. Мелоун, Н. Бонтіс та ін.

Серед вітчизняних науковців за напрямками проведених досліджень слід виділити: теоретико-прикладні засади загального та кадрового менеджменту (Г.В. Щокін, А.І. Кредісов, І.В. Іванова, В.В. Бурега та ін.), окремі розробки на методологічній базі психології та соціології управлінської діяльності (Є.Ф. Зеєр, А.К. Маркова, Л.Е. Орбан-Лембрик, М.П. Пірен, Ю.П. Сурмін та ін.), засади професійної етики в державному управлінні (Т.Е. Василенко, Р.В. Войтович, В.С. Колтун та ін.).

Трудову діяльність у світлі мотивації персоналу, людського капіталу досліджували українські та зарубіжні вчені: І. Маслова, Ю. Одегов, Н. Шаталова, Е. Лібанова, Г. Осовська, А. Колот, Г. Куліков, О. Кузьмін, Д. Богиня, В. Брич, М. Семикіна,